

สามเหลี่ยมไฟ สี่มุมเหลี่ยมเพชร และทฤษฎีการฉ้อฉล

ผศ. สมชาย ศุภธาดา

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จาก : วารสารวิชาชีพบัญชี ปีที่ 4 ฉบับที่ 9 เมษายน 2551

บทความนี้ เริ่มต้นกล่าวถึงทฤษฎีสามเหลี่ยมฉ้อฉล (The Fraud Triangle) ที่ทุกคนรู้จักกันดี พัฒนาโดย Dr. Donald Cressey โดยกล่าวว่า การกระทำการฉ้อฉล จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ มาบรรจบกัน คือ (1) มูลเหตุจูงใจ (2) โอกาสในการ กระทำผิด (3) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง หากขาด องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ผู้คนก็ไม่อาจกระทำการ ฉ้อฉลได้

มูลเหตุจูงใจ คือ เหตุผลที่ผู้คนกระทำการฉ้อฉล ตัวอย่างเช่น การมีรสนิยมสูงกว่ารายได้ มีหนี้สิน นิสัย ติดการพนัน เป็นต้น บางครั้งอาจเป็นเรื่องของการแก้แค้น หลายกรณีพนักงานมีความรู้สึกโกรธ รู้สึกไม่ได้รับความ เป็นธรรมบางประการ หรือบางคนคิดว่าตนเองเก่ง ไม่มี ใครสามารถหยุดยั้งหรือตามทันได้ มูลเหตุจูงใจอีก ประการหนึ่งคือ แรงกดดันที่ต้องทำผลงานให้ได้ตาม ความคาดหวังของสมาชิก อาจทำให้ตกแต่งตัวเลข กำไรสุทธิที่รายงานในงบการเงิน เป็นต้น

โอกาสของการกระทำผิด มาจากหลายปัจจัย เช่น ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ในองค์กร ทำให้สามารถ เข้าถึงทรัพย์สินและบันทึกเอกสาร การควบคุมภายในที่ ล้มเหลวเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิด ดังนั้น ในองค์ประกอบสามประการของสามเหลี่ยมฉ้อฉล ถือว่าเรื่อง “โอกาส” ในการกระทำผิดเป็นสิ่งที่ สามารถป้องกันได้โดยผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ที่ต้อง คาดการณ์และก้าวทันลักษณะของการกระทำผิดที่อาจ เกิดขึ้น พร้อมกำหนดมาตรการควบคุมภายในที่จำเป็น เพื่อขจัดหรือลดโอกาสในการกระทำการฉ้อฉลให้ มากที่สุด

การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง เป็นองค์ประกอบ สุดท้ายที่ทำให้การฉ้อฉลสมบูรณ์ เป็นการสร้างความ มั่นใจให้ผู้กระทำผิดเชื่อมั่นว่าการกระทำของตนไม่ใช่สิ่ง ผิดหรือสิ่งไม่ดี เช่น จำนวนเงินไม่ได้มากมาย คนอื่นๆ ก็ ทำเหมือนกัน ที่ทำไปเพราะหน่วยงานปฏิบัติต่อเราไม่ดี เป็นต้น ผู้กระทำการฉ้อฉลเกือบทุกคนคิดว่าเขาจะรอด ได้ในที่สุดและตนเองจะไม่ได้รับความเสียหายเดือดร้อน แต่อย่างใด

ผู้เขียนเปรียบสามเหลี่ยมฉ้อฉลเหมือนดังการจุดไฟ ซึ่งต้องประกอบด้วย ก๊าซออกซิเจน เชื้อเพลิง และความร้อน ยิ่งเชื้อเพลิงเผาไหม้มากขึ้น ยิ่งต้องการก๊าซออกซิเจน และความร้อนน้อยลง หรือยิ่งก๊าซออกซิเจนบริสุทธิ์มาก ขึ้นเพียงใด เชื้อเพลิงก็ไม่จำเป็นต้องเผาไหม้มากขึ้น เพื่อให้ไฟติด ในทำนองเดียวกัน หากโอกาสในการ กระทำผิดเปิดกว้าง หรือมูลเหตุจูงใจสร้างแรงกดดันมาก ขึ้น ก็ไม่จำเป็นต้องหาเหตุผลเข้าข้างตนเองมากนัก หรือ ยิ่งผู้กระทำการฉ้อฉลมีความไม่ซื่อสัตย์มากขึ้น ก็ไม่ จำเป็นต้องมีโอกาส หรือแรงกดดันในการเป็นมูลเหตุ จูงใจมากนักให้กระทำผิด

ต่อมา ผู้เขียนได้กล่าวถึง The Fraud Diamond สี่มุมเหลี่ยมเพชร ซึ่งเพิ่มเติมจากสามเหลี่ยมฉ้อฉล อีกมุมหนึ่ง คือ **สมรรถภาพของผู้กระทำการฉ้อฉล** ประกอบด้วย

ตำแหน่ง ในองค์กรที่เอื้อต่อการฉ้อฉล ยิ่ง ตำแหน่งสูงขึ้นยิ่งทำให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น

สติปัญญาความสามารถ ส่วนใหญ่ผู้กระทำการ ฉ้อฉลมักจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ บทเรียนสอนใจ คือ คนเก่งคนมีความสามารถ ไม่ใช่คนดีเสมอไป

มีความเป็นตัวตนและเชื่อมั่นตนเองสูงว่าจะไม่ ถูกจับได้ เป็นความอหังการส่วนตนและยึดในอัตตาสูง

BREAK THE CORRUPTION CHAIN

ความสามารถในการบังคับขู่เข็ญผู้อื่น ให้เห็นด้วยหรือไม่ก็ให้ผู้อื่นสร้างทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นในการฉ้อฉลของตน

สามารถบริหารจัดการแรงกดดันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการฉ้อฉลจะสร้างแรงกดดันให้กับผู้กระทำความผิด การทนต่อสภาพความกดดันและทนแรงเสียดทานได้เป็นระยะเวลานานหลายปีถือเป็นสมรรถภาพที่สำคัญข้อหนึ่ง

นอกจากทฤษฎีสามเหลี่ยมฉ้อฉล และสี่มุมเหลี่ยมเพชรแห่งการฉ้อฉลแล้ว ยังมีแนวคิดทฤษฎีฉ้อฉลอื่นๆ ได้แก่

■ **ทฤษฎียอดภูเขาน้ำแข็ง** การฉ้อฉลจำนวนมหาศาลมักมาจากการค้นพบการกระทำความผิดในครั้งแรกที่เป็นจำนวนเงินไม่มากนัก จากนั้นจึงมีการขยายผลนำไปสู่ความเสียหายที่ร้ายแรงมากขึ้นจนนำไปสู่จุดจบของผู้กระทำความผิด

■ **ทฤษฎีกินถั่ว** คนส่วนใหญ่เมื่อกินถั่วแล้วมักจะเกิดความมันต้องกินต่อไปเรื่อยๆ เหมือนการฉ้อฉลที่สามารถเอาตัวรอดไปได้ จึงเกิดความเพลิดเพลินในการกระทำการฉ้อฉลครั้งต่อไป ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ จนถั่วล้นตัวไม่ขึ้น

■ **ทฤษฎีปลาเน่าตัวเดียวติดเชื้อ** เป็นปรากฏการณ์กรณีผู้บริหารกระทำความผิดแล้วไม่ได้รับการลงโทษดำเนินคดีความ จึงเป็นเยี่ยงอย่างให้พนักงานคนอื่นห่อเหี่ยวในการกระทำความดีและอาจดำเนินรอยตามการฉ้อฉล จะเห็นได้ว่า ลักษณะนี้เริ่มปรากฏแพร่หลายในสังคมไทย และความพยายามในการกำจัดการฉ้อฉลยิ่งกระทำได้ยากมากขึ้น

■ **ทฤษฎีผลไม้แขวนไว้ต่ำ** การฉ้อฉลที่ความเสี่ยงต่ำในการถูกจับ แต่สามารถเกิดขึ้นบ่อยๆ จะดำเนินเรื่อยไปอย่างต่อเนื่องจนกว่าการกระทำนั้นจะถูกจับได้สักวันหนึ่งในอนาคต

■ **ทฤษฎีเพิ่มโดยลบบอก** เป็นแนวทางในการป้องกันการฉ้อฉล คือ การไล่พนักงานที่กระทำการฉ้อฉลออกไปในทันทีเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม ก่อนที่บุคคลนั้นจะไต่เต้าตำแหน่งไปสู่ระดับสูงขึ้นในองค์กร และทำให้สมรรถภาพในการกระทำการฉ้อฉลในขอบเขตที่กว้างขวางและก่อความเสียหายมากขึ้น

แต่ละแนวคิดทฤษฎีข้างต้น เป็นการอธิบายปรากฏการณ์จากมุมมองด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน หากนำมาประมวลเข้าด้วยกันจะช่วยให้เห็นภาพที่สมบูรณ์มากขึ้น สามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดมาตรการป้องกัน ตรวจตรา ตรวจสอบ และควบคุมการฉ้อฉลได้อีกทางหนึ่ง เช่น ความเข้าใจในสมรรถภาพของผู้กระทำความผิดทำให้ผู้ตรวจสอบเข้าใจบุคลิกของบุคลากรและผู้บริหารที่ควรจับตามองเป็นพิเศษ หรือทฤษฎียอดภูเขาน้ำแข็งและทฤษฎีผลไม้แขวนไว้ต่ำ ช่วยย้ำเตือนให้ผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลอย่าได้ละเลยกรณีฉ้อฉลเล็กน้อย หรือกรณีฉ้อฉลที่รอดหูรอดตาของการเฝ้าระวังไปได้ การฉ้อฉลแม้ว่าไม่ใช่อาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง ผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นคนธรรมดาทั่วไปที่อยู่ใกล้บ้านเรานั้นเอง แต่ทว่าผลที่เกิดขึ้นนำมาสู่ผลกระทบทางเศรษฐกิจและหายนะแก่สังคมในวงกว้างเสมอ ต้องใช้เวลา ทรัพยากรในการเยียวยาเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จากกรณีการทุจริตของสหกรณ์เป็นจำนวนมากในอดีต ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และที่จะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต

ขอเชิญร่วม
ให้คะแนนบทความ
พร้อมแสดงความคิดเห็น
และข้อเสนอแนะ
คลิกลิงค์ด้านล่าง
<https://forms.gle/DuS9SwCpQ6hv6NzL6>

อ่านบทความทั้งหมดได้ที่ เว็บไซต์กลุ่มวิจัยและพัฒนา
คลิก -> <https://research.cad.go.th>
ส่งบทความของท่านเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทาง
email: research@cad.go.th